

پیش‌بینی هویت حرفه‌ای معلمان بر اساس سبک‌های رهبری اسلامی مدیران مدارس شهرستان سریش آباد

۱. شهرام اسکندری*: کارشناسی دانشگاه فنی و حرفه ای کرمانشاه - آموزشکده فنی و مهندسی پسران کرمانشاه

۲. فواد قبادی: کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی تهران واحد جنوب

۳. محسن فقیرزاده: کارشناسی مدیریت علوم ورزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قروه

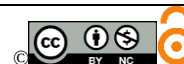
۴. جواد معظمی: کارشناسی معارف اسلامی (دینی و عربی) دانشگاه پیام نور واحد قروه

* ایمیل نویسنده مسئول: sheskandari1979@gmail.com

چکیده

هدف اصلی این پژوهش پیش‌بینی هویت حرفه‌ای معلمان بر اساس سبک‌های رهبری اسلامی مدیران مدارس شهرستان سریش آباد بود. روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-پیمایشی و همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی معلمان شاغل در مقاطع تحصیلی مختلف منطقه سریش آباد به تعداد ۳۶۰ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۱۵۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل دو پرسشنامه استاندارد «هویت حرفه‌ای معلمان» و «سنجش ادراک از سبک‌های رهبری اسلامی مدیران» بود که روایی و پایایی آن‌ها تأیید شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t مستقل و رگرسیون خطی) استفاده شد. نتایج نشان داد که بین سبک رهبری اسلامی مدیران و هویت حرفه‌ای معلمان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که سبک رهبری اسلامی قادر است ۴۲ درصد از واریانس هویت حرفه‌ای معلمان را پیش‌بینی کند. بر اساس نتایج، می‌توان نتیجه گرفت که توجه به مؤلفه‌های رهبری اسلامی در مدارس می‌تواند نقش مؤثری در تقویت هویت حرفه‌ای معلمان داشته باشد.

کلیدواژه‌گان: هویت حرفه‌ای، سبک رهبری اسلامی، معلمان، سریش آباد، مدیریت آموزشی.

Predicting Teachers' Professional Identity Based on Islamic Leadership Styles of School Principals in Serishabad City

1. Shahram Eskandari*: Bachelor's Degree, Kermanshah University of Technology, Kermanshah Boys' Technical and Engineering College
2. Foad Ghabadi: Master's Degree, Islamic Azad University, Tehran South Branch
3. Mohsen Faghirzadeh: Bachelor's Degree in Sports Management, Islamic Azad University, Ghorveh Branch
4. Javad Mo'azami: Bachelor's Degree in Islamic Studies (Religion and Arabic), Payame Noor University, Ghorveh Branch

*Corresponding Author's Email: sheskandari1979@gmail.com

Abstract

The main purpose of this research was to predict teachers' professional identity based on Islamic leadership styles of school principals in Serishabad city. The research method was applied in terms of purpose and descriptive-survey and correlational in terms of nature. The statistical population of the study included all teachers employed in various educational levels in the Serishabad region, totaling 360 people. Using Cochran's formula and simple random sampling method, 150 people were selected as the sample size. Data collection instruments included two standard questionnaires: "Teachers' Professional Identity" and "Assessment of Perception of Principals' Islamic Leadership Styles", the validity and reliability of which were confirmed. For data analysis, SPSS software was used along with descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (Pearson correlation coefficient, independent t-test, and linear regression). The results showed that there is a positive and significant relationship between the Islamic leadership style of principals and teachers' professional identity. Furthermore, the regression analysis results indicated that Islamic leadership style can predict 42% of the variance of teachers' professional identity. Based on the results, it can be concluded that paying attention to the components of Islamic leadership in schools can play an effective role in strengthening teachers' professional identity.

Keywords: *Professional Identity, Islamic Leadership Style, Teachers, Serishabad, Educational Management.*

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

مقدمه

آموزش و پرورش به عنوان رکن اصلی و بنیادین در نظام تعلیم و تربیت هر کشوری، نقشی انکارناپذیر در شکوفایی استعدادها، پرورش نیروی انسانی متخصص و پیشرفت همه‌جانبه جامعه ایفا می‌کند. این نهاد تنها محل انتقال دانش و اطلاعات نیست، بلکه کانونی برای تربیت اخلاقی، اجتماعی و هویت‌بخشی به نسل آینده است. در نظام تعلیم و تربیتی جمهوری اسلامی ایران، آموزش و پرورش مأموریت سنگین و خطیری بر عهده دارد که در راستای تحقق اهداف سند تحول بنیادین و تربیت نسل موحد، متعهد و کارآمد صورت می‌گیرد. دستیابی به این اهداف والا، مستلزم وجود کادر آموزشی توانمند، بانگیزه و دارای هویتی پایدار و مستحکم است. بدون شک، معلمان به عنوان مجریان اصلی برنامه‌های آموزشی و تربیتی، مهم‌ترین سرمایه آموزش و پرورش محسوب می‌شوند و کیفیت عملکرد آن‌ها تأثیر مستقیمی بر کیفیت یادگیری دانش‌آموزان و سرانجام آینده کشور دارد (پرشس و همکاران، ۱۴۰۱).

در میان عوامل متعدد مؤثر بر عملکرد معلمان، «هویت حرفه‌ای» از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. هویت حرفه‌ای معلمان به معنای درک عمیق و باور آنان به نقش خود به عنوان یک معلم، ارزش‌گذاری بر شغل معلمی و پذیرش استانداردهای حرفه‌ای در تعلیم و تربیت است. زمانی که معلمان هویت حرفه‌ای قوی‌ای دارند، خود را بخشی از نظام آموزشی می‌دانند و با تعهد و مسئولیت‌پذیری بیشتری به وظایف خود عمل می‌کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که هویت حرفه‌ای می‌تواند عاملی بازدارنده در برابر فرسودگی شغلی و عاملی محرک برای توسعه حرفه‌ای و نوآوری در روش‌های تدریس باشد (عبادی‌پور، ۱۴۰۳). در واقع، هویت حرفه‌ای معلمان، زیربنای تعهد سازمانی و رفتار شهروندی آنان است و بدون آن، سایر تلاش‌های آموزشی ممکن است با کارایی پایین‌تری همراه باشند (قاسمیان و جعفری، ۱۳۹۸).

عوامل محیطی و سازمانی متعددی بر شکل‌گیری و تقویت هویت حرفه‌ای معلمان تأثیرگذارند، اما در میان آن‌ها، نقش مدیران مدارس و سبک رهبری آن‌ها بسیار حیاتی است. مدیران مدارس به عنوان رهبران آموزشی، می‌توانند با ایجاد جو روانی مناسب، ارائه حمایت‌های عاطفی و ارزشی، و الگوسازی رفتاری، هویت حرفه‌ای معلمان را تقویت کنند. در بافت فرهنگی-اجتماعی ایران، استفاده از الگوهای بومی و دینی برای رهبری مدارس از اهمیت بالایی برخوردار است. «سبک‌های رهبری اسلامی» که ریشه در قرآن، سنت و آموزه‌های اهل بیت (ع) دارد، بر مؤلفه‌هایی همچون عدالت، شورا، کرامت انسانی، رحمت و خدمت به خلق تأکید دارد. پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که رهبری مبتنی بر ارزش‌های اسلامی می‌تواند تأثیر عمیقی بر عملکرد و انگیزه کارکنان داشته باشد (سعید و همکاران، ۲۰۲۳؛ انگرانی و همکاران، ۲۰۲۵). سبک رهبری اسلامی مدیران با ترویج اخلاق حرفه‌ای و ایجاد حس تعلق معنوی در محیط کار، بستری را فراهم می‌آورد که در آن معلمان به جای نگاه کارمندی، به شغل خود به عنوان یک مأموریت مقدس می‌نگرند (زاهدبابلان و همکاران، ۱۳۹۷).

با وجود اهمیت انکارناپذیر هویت حرفه‌ای و نقش پررنگ رهبری اسلامی، بررسی‌ها نشان می‌دهد که هنوز خلأها و شکاف‌های پژوهشی در این زمینه وجود دارد. بسیاری از مطالعات انجام شده بر سبک‌های رهبری غربی یا متغیرهای رایجی مانند رضایت شغلی تمرکز داشته‌اند و کمتر به طور خاص به بررسی رابطه سبک‌های رهبری اسلامی با هویت حرفه‌ای معلمان پرداخته‌اند. همچنین، اکثر پژوهش‌ها در کلان‌شهرها و مراکز استان‌ها انجام شده و شرایط خاص مناطق محروم و مرزی، مانند شهرستان سریش‌آباد در استان کردستان، نادیده گرفته شده است. منطقه سریش‌آباد با توجه به ویژگی‌های فرهنگی خاص، تنوع قومیتی و چالش‌های آموزشی ناشی از موقعیت جغرافیایی خود، نیازمند پژوهش‌های بومی‌محور است که راهکارهای متناسب با بستر فرهنگی و دینی این منطقه ارائه دهد. عدم توجه به این بستر خاص، باعث شده که نتایج پژوهش‌های قبلی نتوانند راهگشای کامل برای مدیران و معلمان این مناطق باشند.

تجارب و دغدغه‌های پژوهشگران در مطالعات مختلف نشان می‌دهد که نویسندگان بسیاری بر لزوم توجه به ابعاد معنوی و اخلاقی در مدیریت آموزشی تأکید کرده‌اند. برای مثال، دیانت و همکاران (۱۴۰۲) بر نقش رهبری آموزشی در یادگیری حرفه‌ای معلمان تأکید داشته‌اند و سکاری (۲۰۲۴) در پژوهش خود به اهمیت بازآفرینی هویت حرفه‌ای در مدارس اسلامی پرداخته است. دغدغه اصلی نویسندگان این پژوهش آن است که چگونه می‌توان با تکیه بر ارزش‌های اسلامی و بومی، مدرسی را ساخت که در آن معلمان دارای هویتی پایدار و الهی باشند. ما بر این باوریم که سبک رهبری اسلامی نه تنها یک سبک مدیریتی است، بلکه یک نگرش تربیتی است که می‌تواند معلمان را در برابر چالش‌های شغلی مصون دارد و هویت حرفه‌ای آنان را در جهت اهداف متعالی نظام تعلیم و تربیت ساماندهی کند.

بنابراین با توجه به مطالب مطرح شده و ضرورت انجام پژوهش در بستر فرهنگی منطقه سریش آباد، هدف پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش است که آیا سبک‌های رهبری اسلامی مدیران مدارس می‌تواند پیش‌بینی‌کننده هویت حرفه‌ای معلمان در شهرستان سریش آباد باشد؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پیشینه نظری

۱. تعریف و مفهوم‌شناسی هویت حرفه‌ای معلمان

هویت حرفه‌ای مفهومی پیچیده و چندبعدی است که به «خودپنداره» حرفه‌ای فرد اشاره دارد. هویت حرفه‌ای معلمان شامل مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، تعهدات و دانش‌هایی است که یک معلم نسبت به شغل خود دارد و تعیین می‌کند که او «کیست» و «چه نقشی» در محیط آموزشی ایفا می‌کند. طبق تعریف، هویت حرفه‌ای فرآیندی است که در آن معلمان معنای کار خود را بازتعریف کرده و خود را به عنوان عضوی از جامعه معلمان می‌شناسند. این هویت ثابت نیست و در طول زمان و با تجربیات حرفه‌ای شکل می‌گیرد. هویت حرفه‌ای قوی باعث می‌شود معلمان در مواجهه با چالش‌ها، مقاومت نشان دهند و با انگیزه بالا به مأموریت تربیتی خود ادامه دهند (قاسمیان و جعفری، ۱۳۹۸).

۲. ابعاد و مؤلفه‌های هویت حرفه‌ای

پژوهشگران مؤلفه متعددی را برای هویت حرفه‌ای معلمان شناسایی کرده‌اند. این ابعاد معمولاً شامل خودکارآمدی (باور به توانایی تدریس)، تعهد به تدریس، آینده‌نگری، پذیرش استانداردهای اخلاقی حرفه‌ای و تعلق به جامعه حرفه‌ای معلمان است. همچنین، برخی مطالعات بر بعد «هویت سازمانی» و «اخلاق حرفه‌ای» به عنوان بخشی از هویت حرفه‌ای تأکید دارند. برای مثال، زاهدبابلان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به نقش اخلاق حرفه‌ای در شکل‌گیری هویت اشاره کرده‌اند. هویت حرفه‌ای همچنین شامل بعدی است که معلمان را به سوی یادگیری مستمر و توسعه مهارت‌های خود سوق می‌دهد تا بتوانند پاسخگوی نیازهای روزافزون دانش‌آموزان باشند (پرسش و همکاران، ۱۴۰۱).

۳. تعریف و اصول سبک‌های رهبری اسلامی

رهبری اسلامی رویکردی در مدیریت است که از آموزه‌های قرآن، سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) استخراج شده است. این سبک رهبری بر پایه عدالت، شورا، کرامت انسانی، رحمت و توکل استوار است. در این رویکرد، مدیر نه تنها یک رئیس اداری است، بلکه یک رهبر معنوی و تربیتی محسوب می‌شود که باید الگوی رفتاری کارکنان باشد. رهبری اسلامی بر خدمت به خلق، اخلاص در کار و توجه به عدالت اجتماعی تأکید دارد. پژوهش‌های جدید نشان می‌دهند که این سبک رهبری می‌تواند در مدارس اسلامی به عنوان عاملی برای تحول عملکرد معلمان و دانش‌آموزان عمل کند (انگراینی و همکاران، ۲۰۲۵؛ سعید و همکاران، ۲۰۲۳).

۴. نظریه‌های مرتبط و رابطه رهبری با هویت حرفه‌ای

از منظر نظری، رابطه میان رهبری و هویت حرفه‌ای را می‌توان با نظریه «تبادل اجتماعی» و «نقش اجتماعی» تبیین کرد. مدیرانی که سبک رهبری اسلامی را اتخاذ می‌کنند، با رفتار خودکارآمد، حمایت عاطفی و احترام به کرامت معلمان، یک رابطه مثبت و متقابل ایجاد می‌کنند. این تعامل مثبت باعث می‌شود معلمان احساس ارزشمندی کرده و هویت حرفه‌ای خود را تقویت نمایند. نظریه‌های نوین مدیریت آموزشی نیز بر این نکته تأکید دارند که رهبری تحول‌آفرین و ارزش‌محور (مانند رهبری اسلامی) مستقیماً بر نگرش‌های حرفه‌ای معلمان تأثیر می‌گذارد و آن‌ها را به سمت تعالی سوق می‌دهد (عبادی‌پور، ۱۴۰۳).

پیشینه تجربی

۱. مطالعات داخلی

در داخل کشور، پژوهش‌های متعددی به بررسی رابطه سبک‌های رهبری و متغیرهای مرتبط با معلمان پرداخته‌اند. عبادی‌پور (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر سبک رهبری تحول‌آفرین مدیران بر هویت حرفه‌ای معلمان» نشان داد که بین سبک رهبری تحول‌آفرین و هویت حرفه‌ای معلمان رابطه‌ای معنادار و مثبت وجود دارد؛ به طوری که مدیران تحول‌آفرین با ایجاد چشم‌انداز مشترک، هویت حرفه‌ای معلمان را ارتقا می‌دهند. همچنین، دیانت و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه خود به نقش رهبری آموزشی مدیران در پیش‌بینی یادگیری حرفه‌ای معلمان پرداختند و دریافتند که حمایت‌های آموزشی و نظارتی مدیران، پیش‌بینی‌کننده قوی برای یادگیری و توسعه حرفه‌ای معلمان است. در زمینه اخلاق و هویت، زاهدبابلان و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند که اخلاق حرفه‌ای مدیران با واسطه‌گری هویت سازمانی، بر اشتیاق شغلی معلمان تأثیر مثبت دارد. علاوه بر این، قاسمیان و جعفری (۱۳۹۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که رهبری حرفه‌ای مدیران با ایجاد اعتماد و همکاری بین معلمان، به پیش‌بینی حرفه‌ای شدن آن‌ها کمک شایانی می‌کند.

۲. مطالعات خارجی

در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌های ارزشمندی در این زمینه انجام شده است. انگراینی و همکاران (۲۰۲۵) در مطالعه‌ای با عنوان «رهبری نبوی در مدارس اسلامی» نشان دادند که رهبری مبتنی بر ارزش‌های اسلامی می‌تواند عملکرد معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را به طور معناداری تبدیل و ارتقا دهد. آن‌ها تأکید کردند که پیوند معنویت با مدیریت، هویت حرفه‌ای معلمان را تقویت می‌کند. همچنین، سکاری (۲۰۲۴) در پژوهشی به بررسی پیامدهای آموزش معلمان اسلامی و یادگیری حرفه‌ای پرداخت و بیان کرد که تمرکز بر ارزش‌های اسلامی در فرآیند توسعه حرفه‌ای، منجر به تجدید هویت حرفه‌ای معلمان در مدارس اسلامی می‌شود. این مطالعات نشان می‌دهند که در بستر مدارس اسلامی، سبک‌های رهبری ارزش‌محور نقشی کلیدی در شکل‌دهی هویت حرفه‌ای معلمان ایفا می‌کنند.

روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها، از نوع توصیفی-پیمایشی و همبستگی است که به صورت میدانی انجام می‌شود. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی معلمان شاغل در تمامی مقاطع تحصیلی (ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم) منطقه سریش‌آباد در استان کردستان در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۵ است که بر اساس اطلاعات اداره آموزش و پرورش منطقه، کل تعداد آن‌ها ۳۶۰ نفر می‌باشد. با توجه به اینکه حجم جامعه آماری محدود است، برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و بر اساس این فرمول، تعداد ۱۵۰ نفر معلم به عنوان

حجم نمونه مورد نیاز محاسبه گردید. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت تصادفی ساده است، به این معنا که لیست تمامی معلمان منطقه تهیه شد و نمونه‌ها به صورت تصادفی از بین آن‌ها انتخاب شدند.

برای گردآوری داده‌ها از دو پرسشنامه استاندارد و معتبر استفاده شد. ابزار اول «پرسشنامه هویت حرفه‌ای معلمان» است که توسط «دیانت و همکاران» در سال ۱۴۰۲ ساخته و تنظیم شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۲۰ گویه است که چهار بعد اصلی «خودکارآمدی تدریس»، «تعهد به ارزش‌های آموزشی»، «پذیرش نقش اجتماعی» و «یادگیری مستمر» را می‌سنجد. شیوه نمره‌گذاری این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای (از کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) است. روایی محتوایی این پرسشنامه توسط متخصصان تأیید شده و در پژوهش‌های قبلی پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ گزارش شده است. همچنین در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ برای این ابزار ۰/۹۱ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی بسیار بالای ابزار است.

ابزار دوم «پرسشنامه سنجش ادراک از سبک‌های رهبری اسلامی مدیران» است که توسط «سعید و همکاران» در سال ۲۰۲۳ طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۱۸ گویه است که ابعاد «عدالت و انصاف»، «رحمت و محبت»، «شورا و مشارکت» و «الگوسازی اخلاقی» را مورد سنجش قرار می‌دهد. نحوه نمره‌گذاری این پرسشنامه نیز به صورت طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای (از کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) می‌باشد. روایی صوری و محتوایی این ابزار در مطالعات پیشین تأیید گردیده و پایایی آن در پژوهش‌های خارجی با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز پایایی این پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS محاسبه شد و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد که بیان‌کننده پایایی مطلوب ابزار سنجش است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS (نسخه ۲۶) استفاده شد. در بخش آمار توصیفی، از شاخص‌های فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش بهره گرفته شد. در بخش آمار استنباطی، برای بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و برای بررسی تفاوت میانگین‌ها بر اساس متغیرهای زمینه‌ای (مانند جنسیت و سابقه کار) از آزمون تی (t) مستقل استفاده شد. همچنین برای پیش‌بینی هویت حرفه‌ای معلمان بر اساس سبک‌های رهبری اسلامی، از رگرسیون خطی چندگانه بهره گرفته خواهد شد.

یافته‌ها

۱. آمار توصیفی

جدول ۱. فراوانی، درصد و میانگین و انحراف معیار ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه

متغیر	گروه‌ها	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۸۵	۵۶٫۷
	مرد	۶۵	۴۳٫۳
مجموع		۱۵۰	۱۰۰
سابقه خدمت	کمتر از ۵ سال	۴۲	۲۸٫۰
	۵ تا ۱۰ سال	۵۵	۳۶٫۷
	۱۰ تا ۱۵ سال	۳۳	۲۲٫۰
	بیش از ۱۵ سال	۲۰	۱۳٫۳
مجموع		۱۵۰	۱۰۰

۴۳,۳	۶۵	ابتدایی	مقطع تحصیلی
۳۳,۳	۵۰	متوسطه اول	
۲۳,۴	۳۵	متوسطه دوم	
۱۰۰	۱۵۰	مجموع	

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار نمرات متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
سبک رهبری اسلامی	۳,۸۵	۰,۶۲
هویت حرفه‌ای	۳,۷۲	۰,۵۸

جدول ۱، آماره‌های توصیفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، از میان ۱۵۰ نفر معلم شرکت‌کننده، ۸۵ نفر (۵۶,۷ درصد) را زنان و ۶۵ نفر (۴۳,۳ درصد) را مردان تشکیل می‌دهند. همچنین بیشترین فراوانی مربوط به معلمان با سابقه خدمت ۵ تا ۱۰ سال (۳۶,۷ درصد) است و در مورد مقطع تحصیلی، بیشترین تعداد نمونه را معلمان مقطع ابتدایی (۴۳,۳ درصد) به خود اختصاص داده‌اند. جدول ۲ نیز میانگین و انحراف معیار متغیرهای اصلی پژوهش را نشان می‌دهد. بر این اساس، میانگین نمرات سبک رهبری اسلامی مدیران (۳,۸۵) و هویت حرفه‌ای معلمان (۳,۷۲) در سطح بالاتر از حد متوسط طیف لیکرت قرار دارد که نشان‌دهنده وضعیت مطلوب این متغیرها از دیدگاه معلمان منطقه سریش آباد است.

۲. آمار استنباطی

جدول ۳. ضریب همبستگی پیرسون بین سبک رهبری اسلامی و هویت حرفه‌ای معلمان

متغیرها	ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری (p-value)
سبک رهبری اسلامی و هویت حرفه‌ای	۰,۶۵	۰,۰۰۱

جدول ۳، نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین سبک رهبری اسلامی مدیران و هویت حرفه‌ای معلمان را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی بین این دو متغیر برابر با ۰,۶۵ و سطح معناداری آن برابر با ۰,۰۰۱ است. از آنجا که مقدار سطح معناداری کوچکتر از ۰,۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که بین سبک رهبری اسلامی مدیران مدارس و هویت حرفه‌ای معلمان رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد؛ به این معنا که هرچه سبک رهبری اسلامی مدیران مطلوب‌تر باشد، هویت حرفه‌ای معلمان نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۴. نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه هویت حرفه‌ای بر اساس جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
زن	۸۵	۳,۸۵	۰,۵۴	۱۴۸	۲,۴۵	۰,۰۱۵
مرد	۶۵	۳,۵۵	۰,۶۱			

جدول ۴، نتایج آزمون t مستقل برای بررسی تفاوت هویت حرفه‌ای معلمان بر اساس جنسیت را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، مقدار t محاسبه شده برابر با ۲,۴۵ و سطح معناداری آن برابر با ۰,۰۱۵ است. با توجه به اینکه سطح معناداری کوچکتر از ۰,۰۵ است، فرض صفر رد می‌شود و تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین، بین هویت حرفه‌ای معلمان زن و مرد تفاوت معناداری وجود دارد؛ به طوری که میانگین نمرات هویت حرفه‌ای در معلمان زن (۳,۸۵) بیشتر از معلمان مرد (۳,۵۵) است.

جدول ۵. نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه سبک رهبری اسلامی بر اساس سابقه خدمت (گروه بندی دوگانه)

گروه سابقه خدمت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
کمتر از ۱۰ سال	۹۷	۳,۷۵	۰,۵۸	۱۴۸	۱,۹۸	۰,۰۴۹
۱۰ سال و بیشتر	۵۳	۳,۹۵	۰,۶۵			

جدول ۵، نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه ادراک معلمان از سبک رهبری اسلامی مدیران در دو گروه با سابقه خدمت کمتر از ۱۰ سال و ۱۰ سال و بیشتر را نشان می دهد. همانطور که مشاهده می شود، مقدار t برابر با ۱,۹۸ و سطح معناداری آن برابر با ۰,۰۴۹ است. از آنجا که سطح معناداری از ۰,۰۵ کمتر است، تفاوت بین دو گروه در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. نتایج نشان می دهد که معلمان با سابقه خدمت ۱۰ سال و بیشتر (میانگین ۳,۹۵) سبک رهبری اسلامی مدیران را مطلوب تر از معلمان با سابقه خدمت کمتر (میانگین ۳,۷۵) ارزیابی کرده اند.

جدول ۶. ضرایب تحلیل رگرسیون خطی برای پیش بینی هویت حرفه ای بر اساس سبک رهبری اسلامی

متغیر	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده	آماره F	سطح معناداری (Sig)
سبک رهبری اسلامی	۰,۶۵	۰,۴۲	۰,۴۱	۱۰۷,۳۵	۰,۰۰۱
متغیر پیش بین	ضریب غیر استاندارد (B)	خطای استاندارد	ضریب استاندارد (Beta)	مقدار t	سطح معناداری (Sig)
مقدار ثابت	۱,۲۵	۰,۱۸	-	۶,۹۴	۰,۰۰۱
سبک رهبری اسلامی	۰,۶۴	۰,۰۶	۰,۶۵	۱۰,۳۶	۰,۰۰۱

جدول ۶، نتایج تحلیل رگرسیون خطی برای پیش بینی هویت حرفه ای معلمان بر اساس سبک رهبری اسلامی مدیران را نشان می دهد. همانطور که در بخش اول جدول مشاهده می شود، ضریب همبستگی چندگانه (R) برابر با ۰,۶۵ و ضریب تعیین (R²) برابر با ۰,۴۲ است که بیانگر آن است که ۴۲ درصد از واریانس هویت حرفه ای معلمان توسط سبک رهبری اسلامی تبیین می شود. همچنین مقدار F برابر با ۱۰۷,۳۵ و سطح معناداری آن (۰,۰۰۱) نشان دهنده معناداری کلی مدل رگرسیونی است. در بخش دوم جدول، ضرایب رگرسیون گزارش شده است. بر این اساس، ضریب استاندارد (Beta) برای سبک رهبری اسلامی برابر با ۰,۶۵ به دست آمد که نشان می دهد این متغیر سهم قابل توجهی در پیش بینی دارد. مقدار t مربوط به سبک رهبری اسلامی برابر با ۱۰,۳۶ و سطح معناداری آن کوچکتر از ۰,۰۵ است، که نشان می دهد سبک رهبری اسلامی مدیران به طور معناداری قادر است هویت حرفه ای معلمان را در منطقه سریش آباد پیش بینی کند؛ به این معنا که با یک واحد افزایش در نمرات سبک رهبری اسلامی، نمرات هویت حرفه ای معلمان به میزان ۰,۶۴ واحد افزایش خواهد یافت.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده های پژوهش نشان داد که بین سبک رهبری اسلامی مدیران مدارس و هویت حرفه ای معلمان رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد. به عبارت دیگر، هرچه مدیران مدارس در منطقه سریش آباد بیشتر از اصول و مؤلفه های رهبری اسلامی نظیر عدالت، محبت، شورا و کرامت انسانی بهره بگیرند، معلمان آن مدارس هویت حرفه ای قوی تری را تجربه می کنند. همچنین بررسی ها حاکی از آن بود که سبک رهبری اسلامی توانایی پیش بینی و تبیین بخش قابل توجهی از تغییرات هویت حرفه ای معلمان را دارد. نتایج مربوط به متغیرهای زمینه ای نیز نشان داد که در میان معلمان، تفاوت هایی بر اساس جنسیت و سابقه خدمت وجود دارد؛ به طوری که معلمان زن و آن هایی که سابقه خدمت بیشتری

دارند، ادراک مطلوب‌تری از سبک رهبری مدیران و هویت حرفه‌ای خود گزارش کرده‌اند. این یافته‌ها به طور کلی تأیید می‌کند که رویکرد ارزشی و دینی در مدیریت مدارس می‌تواند بستر مناسبی برای تعالی و رشد حرفه‌ای معلمان فراهم آورد.

یافته‌های این پژوهش با نتایج بسیاری از مطالعات داخلی و خارجی همسویی و سازگاری نشان می‌دهد. در سطح داخلی، نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های عبادی‌پور (۱۴۰۳) که به تأثیر مثبت سبک رهبری تحول‌آفرین بر هویت حرفه‌ای معلمان پرداختند، همخوانی دارد؛ زیرا هر دو پژوهش بر نقش کلیدی رفتار مدیران در شکل‌گیری هویت معلمان تأکید دارند. همچنین، این نتایج با مطالعه دیانت و همکاران (۱۴۰۲) که نقش رهبری آموزشی را در یادگیری حرفه‌ای معلمان پررنگ دانستند، مطابقت دارد، چرا که تقویت هویت حرفه‌ای نیازمند یادگیری مستمر و حمایت مدیر است. علاوه بر این، یافته‌های پژوهش با نتایج قاسمیان و جعفری (۱۳۹۸) مبنی بر تأثیر رهبری حرفه‌ای مدیران بر حرفه‌ای شدن معلمان نیز همسو است. در سطح بین‌المللی نیز، پژوهش حاضر با مطالعه انگرانی و همکاران (۲۰۲۵) که نشان دادند رهبری نبوی در مدارس اسلامی عملکرد معلمان را ارتقا می‌دهد، هم‌راستا است. همچنین، این نتایج با یافته‌های سکاری (۲۰۲۴) که بر لزوم بازآفرینی هویت حرفه‌ای در بستر ارزش‌های اسلامی تأکید داشتند، سازگاری کامل دارد و نشان می‌دهد که ارزش‌های دینی در مدیریت، یک پدیده فرامرزی و مؤثر در ارتقای شأن معلم است.

تبیین نتایج این پژوهش را می‌توان بر اساس نظریه‌های مدیریت و روانشناسی تربیتی توجیه کرد. از منظر نظریه تبادل اجتماعی، وقتی مدیران با رویکرد اسلامی رفتار می‌کنند و با عدالت و احترام با معلمان برخورد می‌کنند، معلمان احساس می‌کنند که مورد توجه قرار گرفته‌اند و در مقابل، با تعهد بیشتر و تقویت هویت حرفه‌ای خود به این رفتار پاسخ می‌دهند. نظریه نقش اجتماعی نیز بیان می‌کند که هویت حرفه‌ای معلمان از طریق تعاملات اجتماعی در محیط کار شکل می‌گیرد؛ بنابراین مدیرانی که الگوی رفتاری اسلامی هستند، نقشی کلیدی در شکل‌دهی به این هویت ایفا می‌کنند. علاوه بر این، نظریه نیازهای مازلو نیز می‌تواند این نتایج را توضیح دهد؛ رهبری اسلامی با تأمین نیازهای احترام و خودشکوفایی معلمان از طریق ارزش‌گذاری بر شغل معلمی، بستری را فراهم می‌کند که معلمان به بالاترین سطوح هویت حرفه‌ای دست یابند.

از دیدگاه پژوهشگران، نتایج این مطالعه پیامی روشن دارد و آن اینکه مدیریت آموزشی در مدارس ما نیازمند بازنگری در سبک‌های مدیریتی رایج است. پژوهشگران معتقدند که سبک‌های رهبری صرفاً اداری و بوروکراتیک دیگر پاسخگوی نیازهای معلمان در عصر حاضر نیست و نمی‌تواند هویت حرفه‌ای آن‌ها را تأمین کند. دغدغه اصلی ما این است که نشان دهیم ادغام ارزش‌های اسلامی در مدیریت مدرسه، یک انتخاب ایدئولوژیک نیست، بلکه یک ضرورت کارکردی برای ارتقای کیفیت آموزش است. وقتی مدیر با رویکردی مبتنی بر رحمت و عدالت مدیریت می‌کند، معلم احساس امنیت روانی می‌کند و این امنیت، او را به سمت نوآوری، تعهد و درونی‌سازی ارزش‌های حرفه‌ای سوق می‌دهد. ما بر این باوریم که هویت حرفه‌ای معلمان، بازتابی از سبک رهبری مدیران است و برای داشتن معلمی متعهد و باهویت، باید به دنبال تربیت مدیرانی با سبک رهبری اسلامی باشیم.

در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که سبک رهبری اسلامی مدیران مدارس، عاملی تعیین‌کننده و پیش‌بین در توسعه و تثبیت هویت حرفه‌ای معلمان است. این پژوهش نشان داد که مدیرانی که خود را ملزم به رعایت اصول اخلاقی و اسلامی در مدیریت می‌دانند، می‌توانند محیطی پویا و باانگیزه برای معلمان ایجاد کنند که در آن معلمان با افتخار به شغل خود نگاه می‌کنند. بنابراین، تقویت و آموزش سبک‌های رهبری اسلامی در دوره‌های تربیت مدیران مدارس، نه تنها یک توصیه اخلاقی، بلکه یک راهبرد اساسی برای ارتقای نظام آموزشی و افزایش کیفیت آموزش و پرورش در مناطق مختلف کشور، به ویژه مناطقی مانند سریش آباد است.

با وجود تلاش‌های انجام شده در این پژوهش، محدودیت‌هایی نیز وجود دارد که باید در تفسیر نتایج مد نظر قرار گیرد. از جمله محدودیت‌ها می‌توان به روش پژوهش (توصیفی-پیمایشی) اشاره کرد که امکان استنتاج عللی قطعی را محدود می‌کند و همچنین ابزار پرسشنامه که ممکن است با سوگیری‌های پاسخ‌دهندگان همراه باشد. همچنین، انجام پژوهش در یک منطقه جغرافیایی خاص (سریش آباد) ممکن است تعمیم‌پذیری نتایج به سایر مناطق را با محدودیت مواجه سازد. با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های آینده به صورت کیفی و با مصاحبه عمیق با مدیران و معلمان انجام شود تا ابعاد پنهان رهبری اسلامی و هویت حرفه‌ای بیشتر آشکار گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود که این پژوهش در سایر مناطق کردستان و مقاطع تحصیلی دیگر تکرار شود تا امکان مقایسه نتایج فراهم آید. علاوه بر این، توصیه می‌شود که کارگاه‌های آموزشی با محوریت سبک‌های رهبری اسلامی برای مدیران مدارس برگزار گردد تا آگاهی آن‌ها در این زمینه افزایش یابد.

سپاسگزاری

کمال تشکر و قدردانی از تمامی معلمان پرتلاش و فرهنگی شهرستان سریش آباد به عمل می‌آید که در تکمیل پرسشنامه‌ها همکاری صمیمانه داشته‌اند. امید است تلاش‌های صورت گرفته در راستای تعالی نظام آموزشی کشور مورد قبول درگاه احدیت قرار گیرد.

منابع

- پرسش، سیده پرستو، قاسم‌زاده، علیرضا، و مشایخ، پری. (۱۴۰۱). شناسایی مولفه‌های رشد حرفه‌ای معلمان و مدیران آموزش ابتدایی با استفاده از روش تحلیل مضمون. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۱۷(۱)، ۲۵۴-۲۶۵.
- تعجبی، محمود، احمدی، محسن، و محمدی، پروانه. (۱۴۰۳). بررسی تاثیر رهبری مشارکتی بر رفتار نوآورانه با نقش میانجی تصمیم‌گیری استراتژیک. *پژوهش‌های رهبری آموزشی*، ۸(۲۹)، ۴۰-۵۸.
- توکلی، محسن، و محمودی زاده، علیرضا. (۱۴۰۴). طراحی مدل تاب‌آوری حرفه‌ای معلمان در مدارس ابتدایی ایران با تاکید بر سبک رهبری تحولی مدیران (رویکرد آمیخته اکتشافی). *دانش پژوهی در رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱(۴)، ۷۰-۴۶.
- تیموری، فاطمه، امین بیدختی، علی اکبر، و جعفری، سکینه. (۱۳۹۷). رابطه سبک رهبری مدیران با توسعه حرفه‌ای معلمان. در *هفتمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران*. تهران.
- دیانت، زهرا، حسینی‌زاده، رضوان، و ابراهیمی کوشک مهدی، سمیه. (۱۴۰۲). نقش رهبری آموزشی مدیران در پیش‌بینی یادگیری حرفه‌ای معلمان مدارس ابتدایی. *دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۴(۲)، ۱-۱۶.
- زاهدبابلان، عادل، غریب زاده، رامین، نصرآبادی، حسین، و غریب زاده، شیمیا. (۱۳۹۷). نقش اخلاق حرفه‌ای مدیران در اشتیاق شغلی معلمان؛ با میانجی‌گری هویت سازمانی. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۳(۴)، ۱۱۰-۱۱۶.
- عبادی پور، منوچهر. (۱۴۰۳). بررسی تاثیر سبک رهبری تحول‌آفرین مدیران بر هویت حرفه‌ای معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان چاراویماق. در *پنجمین کنفرانس بین‌المللی سلامت، علوم تربیتی و روانشناسی*.
- عنوان مقاله: پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای معلمان بر اساس سبک رهبری دانش‌محور ادراک شده: نقش واسطه‌ای تسهیم دانش و کار تیمی (مورد مطالعه: معلمان شهر کاشان). (۱۴۰۲). *رهبری آموزشی کاربردی*، ۴(۴)، ۱۱۸-۱۰۳.
- قاسمیان، زهرا، و جعفری، سکینه. (۱۳۹۸). پیش‌بینی حرفه‌ای شدن معلمان بر اساس نقش رهبری حرفه‌ای مدیران با میانجی‌گری اعتماد و همکاری بین معلمان. *مجله بین‌المللی آموزش و تحصیل*، ۱(۲)، ۱-۱۲.
- منصوری، سمیرا، احمدی، حمیده، عبدالعلی زاده، سودا، قندکانلو، شهناز، و حسن زاده، مقبوله. (۱۴۰۲). نقش سبک رهبری و نوع قدرت مورد استفاده مدیران مدارس متوسطه آموزش و پرورش شهرستان ماکو در پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای معلمان. در *هفتمین همایش بین‌المللی مطالعات دینی، علوم انسانی و اخلاق زیستی در جهان اسلام*. تهران.

ناوی، زهرا، بذرافشان مقدم، مجتبی، حسینی زاده، رضوان، و کارشکی، حسین. (۱۳۹۵). نقش ویژگی‌های شخصیتی و شغلی معلمان در پیش‌بینی تعهد سازمانی آنان. مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، ۱۹(۱)، ۱۴۳-۱۶۲.

- Ahmed, E. I. (2025). Principals' leadership styles and teachers' organizational citizenship behaviour: A systematic review of research. *International Journal of Educational Management*, 39(1), 219-239.
- Alkaaabi, H. A. M., Jamian, L. S., Hashim, K. S., & Alshammakh, A. M. (2025). Principals' authentic leadership and teachers' work engagement in the UAE schools: Multi-mediating effects of teachers' well-being dimensions amid educational reform. *TPM-Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 32(S9), 1706-1724.
- Anggraeni, A., Muhaemin, M., & Sulistiani, I. (2025). Prophetic leadership in Islamic schools: Transforming teacher performance and student achievement. *International Journal of Asian Education*, 6(1), 17-28.
- Dianat, Z., Hossingholizadeh, R., & Ebrahimi Kooshak Mahdi, S. (2023). The role of school principals' instructional leadership in predicting teachers' professional learning in the primary schools in Mashhad city. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 14(2), 1-16.
- Rasyid, S., & Usman, N. (2025). The role of madrasah principal leadership and work environment as determinants of teacher performance. *Nidhomul Haq: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam*, 10(3), 766-780.
- Said, S. M., Sharif, S., & Abdullah, M. K. J. (2023). Unveiling the excellent leadership qualities and practices of principals in Islamic schools: A systematic literature review. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 22(9), 43-61.
- Succarie, A. (2021). *Understanding the influence of the professional identity of directors on the governance of Islamic schools in New South Wales* [Doctoral dissertation, Western Sydney University].
- Succarie, A. (2024). Examining the implications of Islamic teacher education and professional learning: Towards professional identity renewal in Islamic schools. *Education Sciences*, 14(11), 1192.